

VÄLFÄRDENS ADMINISTRATÖRER

ECONOMIST HAR i en som vanligt välfunnen turnering sammanfattat det relevanta i dagens politiska läge i England sålunda: När Macmillan tillträdde som premiärminister, undrade man, om han skulle bli en konservativ eller en liberal konservativ; han har visat sig vara en socialistisk konservativ! Parallellen med svenska förhållanden ligger nära till hands. Efter 1960 års val fanns det onekligen anledning att undra, om hr Erlander i sin nyvunna maktposition skulle bli en socialistisk socialist eller en liberal socialist. Hittills har han emellertid agerat som en konservativ socialist.

En lek med ord! Men parallellen mellan Sverige och England avspeglar ett på en gång fängslande och skrämmande problem i den moderna demokratien: hur skapa en tillräckligt stark politisk motvikt till ett regerande välfärdsparti. De sittande regimerna i England och Sverige har ett övertag över oppositionen, som blivit alltmer markerat under 1950-talet. De kan åberopa välståndshöjningen som bevis för sin överlägsna förmåga att styra samhället: »You never had it so good» — »gör goda tider bättre». När ett konservativt parti — som

i England — kraftigt engagerar sig för en trygghetsskapande socialpolitik och ett socialdemokratiskt parti — som i Sverige — slutar att tala om socialisering arbetar oppositionen i båda länderna utan den av det praktiska politiska handlandet konkretiserade ideologiska motsättning som är en nödvändig förutsättning för själva viljan att kämpa för ett politiskt regimskifte. Macmillans socialpolitik har tagit luften ur Labourpartiet, som står splittrat och därmed vanmäktigt. Varsamheten i Erlanders stats-socialistiska infiltrationspolitik har gjort det svårare för de borgerliga partierna att övertyga väljarna om de faror, som på längre sikt är förbundna med den socialdemokratiska politiken. När den gemensamma huvudmotståndaren är svår att komma åt har inbördesstriden mellan de borgerliga blivit så mycket intensivare. De står i dagens läge — liksom Labour i England — vanmäktiga på grund av splittring.

Med detta är inte sagt att Labours oppositionsinsatser i England och de borgerligas i Sverige hittills varit fruktlösa. Tvärtom framstår den konservativa socialpolitiken i England som ett resultat av konkurrensen med Labour.

Hade Macmillan försökt föra en reaktionär skatte- och socialpolitik hade han för länge sedan skjutits åt sidan. Hade hr Erlanders socialiseringspolitik varit mera ostentativ, inte så försiktigt långsiktig som hittills, skulle också han ha försvunnit. I Sverige har de borgerliga partiernas — rätteligen högerpartiets och folkpartiets — skarpa opposition tvingat socialdemokraterna till försiktighet i sin kollektiveringspolitik. Så långt har oppositionen på båda hållen lönat sig. Labours problem är nu att genom en inre idédebatt finna nya uttrycksformer för socialismens solidaritets- och jämlikhetsideal; den svenska borgerlighetens kärnpartier — högern och folkpartiet — står inför uppgiften att formulera ett program för hävdandet av de frihetsvärden, som är centrala både i konservativ och liberal åskådning.

Om det senare lyckas får framtiden utvisa. Men en sak är uppenbar — om oppositionen i England respektive Sverige skulle misslyckas i dessa på en gång så lika och så olika uppgifter inträder en kris som träffar själva grundvalen för demokratiens funktion. De sittande regimerna i de båda länderna framstår i dag för den stora massan väljare som välfärdssamhällets administratörer. Så länge respektive regimer tycks hålla sig inom ramen för denna allmänna välfärdspolitik, och så länge välståndsexpansionen pågår ter sig ett politiskt alternativ

för många, kanske de flesta väljare, såsom obehövt. Allt går ju bra ändå! Särskilt i Sverige med vårt proportionella valsysteem föreligger en risk för en stagnation i det politiska livet, där oppositionspartierna kan komma att få allt mindre ansvar för en oppositionspolitik, som för den stora massan väsentligen framstår som en revisorsinsats. Steget från välfärdssamhällets förvaltning till rollen av statsbärande regeringsparti i permanent majoritet kommer i så fall inte att förefalla varken stort eller motbjudande för den svenska socialdemokratien. Dess kraftkälla är nämligen föreställningen, att det framför andra har en moralisk rätt att styra samhället. Denna föreställning bottnar i dess jämlikhetspatos — det är socialdemokratiens uppgift att utforma samhällets institutioner så att följderna av att mänskorna vid födseln är olika, så långt som möjligt motverkas.

Hur respektabel denna moraliska drivkraft till politiskt handlande än kan vara, må det vara tillåtet att erinra om den historiska erfarenheten att ädla bevekelsegrunder inte garanterar att slutresultatet av en viss politik blir vad dess anhängare velat och föreställt sig. Jämlikhetskravet drivet till sin spets kan skapa ett lika tyranniskt samhälle som frihetskravets hänsynslösa förverkligande under vissa perioder i västerlandets utveckling givit upphov till.

Den moderna demokratien är det

politiska system, som hittills givit de största utsikterna till att skapa och vidmakthålla den balans mellan individ och samhälle — mellan frihet och gemenskap — som måste finnas för att människornas tillvaro skall bli i egentlig mening människovärdig. Denna balans kräver maktfördelning — politisk maktbalans.

Maktbalansen hotas i dag i Sverige av krafter och strömningar som endast kan mötas genom en ideologisk förnyelse inom oppositionspartierna. Det gäller att förlänga perspektivet och fördjupa samhällsanalysen liksom att frigöra sig från tankegångar och bedömanden, som blivit föråldrade därför att samhället och därmed den grundläggande politiska problematiken så snabbt har förändrats. Det är fråga om en självprövning av helt annat slag än den ruelsefyllda begrundan av begångna taktiska misstag, som den förlorande sidan i en valstrid så gärna hemfaller åt.

Man kan hoppas, att en dylik mera fördjupad självprövning på borgerlig sida skall leda till insikt om nödvändigheten av samverkan, den enda möjligheten att rädda oss från att permanent styras av det parti som i dag är välfärdens administratörer och i morgon — noleus voleus — kan bli demokratiens dödgörare.

Dystra erfarenheter visar, att insikten om nödvändigheten av samverkan har svårt att göra sig gällande hos politiskt verksamma grupper inom de borgerliga partierna. Men förr eller senare tvingar den sig fram under trycket av en allt starkare opinion inom borgerligheten, för vilken de ideologiska och principiella skillnaderna mellan oppositionspartierna och särskilt mellan högerpartiet och folkpartiet numera framstår som relativt ringa. Det gäller för de borgerliga partierna att hålla idédebatten levande samt att utnyttja alla möjligheter till samförstånd i riksdagspolitiken.